

Impact zichtbaar maken

*Kwalitatieve duiding van impact
binnen meerjarige subsidieprojecten:
van praktijkervaring naar beleidsreflectie
en lerend handelen*

Een kwalitatieve duiding van de Power Up!
workshops van het Bureau Leren en Doorstromen
binnen de Regio Deal Parkstad

Auteurs

Drs. Omar Habets
Drs. Erik Canisius
Drs. Ron Crutzen
Prof. Dr. Jol Stoffers

Colofon

©NEIMED Sociaal Economisch Kenniscentrum, de Open Universiteit Nederland, faculteit Managementwetenschappen en Lectoraat Employability van Zuyd Hogeschool. Niets uit deze uitgave mag op enige manier worden verveelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Uitgave: April 2026

Neimed – Sociaal Economisch Kenniscentrum
Valkenburgerweg 177
6419 AT Heerlen

Lectoraat Employability
Zuyd Hogeschool
Postbus 69, 6130 AB Sittard

Contact: omar.habets@zuyd.nl

Inhoud

Voorwoord - Emiel Reiding	6
Voorwoord - Jol Stoffers	8
1. De noodzaak van kwalitatieve duiding	10
Meten wat telt, of tellen wat meetbaar is?	11
Bureau Leren en Doorstromen – Power Up! workshops	11
Power Up! Workshops als procesgerichte interventie	12
Positionering in beleid en evaluatie	13
De kloof tussen korte termijncijfers en lange termijneffecten	15
Realist evaluation	15
Contribution analysis	16
Positionering van dit boekje	16
2. Drie niveaus van kwalitatieve duiding	18
3. Niveau 1 - Impact in de praktijk	20
Portret 1 – Coach Dorine	21
Impact in het voorportaal van participatie	21
Portret 2 – Coach Yvonne	26
Relationele impact en het ontstaan van perspectief	27
Portret 3 – Deelnemer Naud	30
Impact als verschuiving in zelfbeeld en richting	31
Portret 4 – Deelnemer Estelle	34
Impact als hernieuwde eigen regie	35
Analytische reflectie Niveau 1	38
Impact als verschuiving in zelfbeeld	38
Impact als gedragsmatige activering	38
Impact als sociale en relationele versterking	39
Impact als richting en toekomstperspectief	39
De kwetsbaarheid van impact	39
Implicaties voor impactmeting	40
Conclusie: Impact als voorwaarde voor meetbare resultaten	40

4. Niveau 2 - Impact in beleid	42
Betekenis voor beleid en financiering - Van ervaren impact naar bestuurlijke duiding	43
Impact herdefiniëren	43
Narratieve duiding en de zichtbaarheid van mechanismen	44
Beleidsimplicaties: voorwaarden voor duurzame impact	45
Strategische betekenis van kwalitatieve inzichten	45
Structurele spanningen in het begrijpen van impact	46
Conclusie	47
5. Niveau 3 - Impact in leren en sturing	48
De lerende aanpak binnen meerjarige subsidieprojecten	49
Een lerende aanpak	49
Complexiteit in meerjarige subsidieprojecten	50
Kwalitatieve duiding als onderdeel van monitoring	51
Learning loops: van praktijkervaring naar beleidsreflectie	52
Verantwoording en plausibele bijdrageclaims	52
De kracht van kwalitatieve duiding	53
Conclusie: kwalitatieve duiding als motor voor leren én legitimiteit	54
6. Bibliografie	56

Voorwoord

Sinds 2019 stelt het Rijk met de Regio Deals financiële middelen beschikbaar aan Parkstad Limburg. Hiermee zetten we met de Parkstadgemeenten en onze partners in op een verbetering van de brede welvaart. Inmiddels zijn 3 Regio Deals toegekend aan onze regio, voor een totaal van €80 miljoen. Met deze middelen zijn en worden tientallen projecten gefinancierd die een bijdrage leveren aan onze ambitie.

Grote investeringen als deze gaan gepaard met de vraag: boeken we vooruitgang? Om deze vraag te beantwoorden bieden regionale statistieken maar deels uitkomst. Ontwikkelingen in “de cijfers” zien we namelijk pas na langere tijd, soms zelfs generaties later. Ook zijn individuele projecten meestal niet direct te koppelen aan veranderingen in statistieken. Dit hoeft in de praktijk geen probleem te zijn, zolang de beleidstheorie achter een project algemeen geaccepteerd is. Onderbouwen waarom iets werkt gaat in dat geval relatief makkelijk.

Er zijn echter ook projecten waar duiding minder logisch is. Vaak is dit het geval bij kleinschalige of vernieuwende methodes, en/of projecten gericht op complexe problematiek. Als er geen gevestigde consensus is over een aanpak, én het effect beperkt zichtbaar is in statistieken, wordt duiding veel moeilijker. Tegelijkertijd kunnen professionals en deelnemers van een project heilig overtuigd zijn van de werking, simpelweg omdat ze het dagelijks ervaren.

Om die werking te zien, moeten wij met z’n allen wel luisteren naar hun verhalen. Dat is precies de bedoeling van dit kwalitatieve onderzoek naar de workshops van Bureau Leren en Doorstromen Parkstad. Met het uitlichten van deze casus onderzoeken we welke rol kwalitatief onderzoek kan spelen bij effectmonitoring, maar vooral willen we één van de vele verhalen vertellen over de waardevolle projecten die door de Regio Deals mogelijk zijn gemaakt.

Emiel Reiding

Directeur-Secretaris Stadsregio Parkstad Limburg

Voorwoord

Dit boekje laat zien hoe impact zich vaak onttrekt aan traditionele meetkaders. Complexe sociale vraagstukken zijn niet-lineair en sterk contextafhankelijk; wat in één setting werkt, faalt in een andere. Dat brengt ons bij de grenzen van klassieke effectmeting: output- en outcome-indicatoren vangen niet altijd de subtiele, tussenliggende veranderingen die de basis leggen voor duurzame participatie. Juist in deze ‘onzichtbare’ fase ontstaat de basis voor duurzame verandering, een fase waarin zelfvertrouwen, motivatie en perspectief zich ontwikkelen en die zich moeilijk laat vatten in louter kwantitatieve termen.

Als kennisinstituut positioneert NEIMED zich in dit spanningsveld: we willen bruggen slaan tussen praktijk en wetenschap en leren bevorderen in plaats van alleen verantwoorden. Dit vraagt om een verschuiving van denken: impact als eindpunt vervangen door impact als proces. Methoden als realist evaluation, contribution analysis en theory of change bieden hierbij houvast. Ze vragen niet om causale zekerheid, maar om plausibele verklaringen, wat werkt, voor wie, wanneer en waarom, en maken mechanismen zichtbaar via narratieven en kwalitatieve duiding. Kwalitatieve duiding is geen zachter alternatief, maar een scherper analytisch instrument dat verdieping brengt naast cijfers.

De regionale context van Parkstad fungeert in dit werk als living lab: een plek waar theorie en praktijk elkaar ontmoeten en waar interventions in het voorportaal van participatie hun cruciale, maar vaak onderbelichte, rol kunnen aantonen. Dit boekje is bedoeld als voorbeeld van theory-based evaluatie in de praktijk: reflectief, analytisch en toegankelijk. Hopelijk draagt het bij aan een bredere waardering voor de onmisbare tussenuitkomsten die echte sociale verandering mogelijk maken.

Prof. Dr. Jol Stoffers

Wetenschappelijk directeur NEIMED, Sociaal-Economisch Kenniscentrum
Lector Employability, Zuyd Hogeschool
Bijzonder Hoogleraar Employability, Open Universiteit Nederland
Research fellow, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Universiteit Maastricht

1.

**De
noodzaak
van
kwalitatieve
duiding**

Meten wat telt, of tellen wat meetbaar is?

Publiek gefinancierde interventies worden in toenemende mate beoordeeld op basis van meetbare resultaten. Beleidsmakers en subsidieverstrekkingen vragen om aantoonbare effecten, bij voorkeur uitgedrukt in cijfers: uitstroombelangen, arbeidsparticipatie, opleidingsdeelname of vermindering van uitkeringsafhankelijkheid. Deze nadruk op kwantificeerbare uitkomsten is begrijpelijk binnen een context van publieke verantwoording en doelmatigheid.

Tegelijkertijd ontstaat hier een fundamenteel spanningsveld. Sociale interventies die zich richten op gedragsverandering, motivatie, zelfbeeld en perspectiefontwikkeling genereren effecten die zich niet altijd onmiddellijk laten vertalen in administratieve data. De beoogde impact manifesteert zich vaak indirect en op langere termijn. Wanneer evaluatie zich uitsluitend richt op direct meetbare uitkomsten, dreigt onderwaardering van deze interventies.

Dit boekje vertrekt vanuit deze spanning. Het beoogt een kwalitatieve duiding te geven binnen een meerjarig subsidieproject, specifiek de Power Up! workshops van Bureau Leren & Doorstromen binnen de context van de Regio Deal Parkstad.

Met kwalitatieve duiding bedoeld: het systematisch interpreteren van praktijkervaringen, observaties en narratieve beschrijvingen om inzicht te krijgen in de manier waarop interventies verandering teweegbrengen. In plaats van uitsluitend te kijken naar meetbare eindresultaten, richt deze benadering zich op de onderliggende processen, ervaringen en mechanismen die bijdragen aan participatie en ontwikkeling van jongeren.

Bureau Leren en Doorstromen – Power Up! workshops

Bureau Leren & Doorstromen Parkstad (BLD) is een regionale uitvoeringsorganisatie die namens de Parkstadgemeenten toeziet op de Leerplichtwet en de doorstroomfunctie voor jongeren in Parkstad Limburg (Bureau Leren & Doorstromen Parkstad, 2025). Het bureau is ondergebracht bij de gemeente Heerlen en bewaakt het leerrecht van jeugdigen, met als doel dat zij een startkwalificatie behalen of een voor hen passende plek in de maatschappij.

BLD werkt vanuit een integrale benadering, waarin leerplicht, kwalificatieplicht en de regionale doorstroomfunctie zijn verbonden. Jongeren, ouders,

scholen, samenwerkingsverbanden, jeugdhulp en arbeidsmarktpartners worden in samenhang betrokken, onder meer via zogeheten knooppunten waarin casuïstiek rondom (dreigend) verzuim en uitval wordt besproken en er gezamenlijk naar passende oplossingen wordt gezocht. In beleids- en organisatie termen positioneert BLD zich daarmee als schakelfunctie tussen onderwijs, jeugdhulp en arbeidsmarkt, gericht op het voorkomen van thuiszitten en voortijdig schoolverlaten en het bevorderen van duurzame participatie.

Power Up! Workshops als procesgerichte interventie

Binnen deze bredere opdracht ontwikkelt en organiseert BLD naast de reguliere wettelijke taken ook aanvullende projecten en interventies voor jongeren in kwetsbare posities. Een voorbeeld daarvan is de Power Up! workshops, een kortdurend groepsgericht programma voor jongeren die niet (meer) in onderwijs zitten, geen werk en geen stabiele daginvulling hebben en voor wie het risico op verdere uitval en marginalisering verhoogd is. De workshops worden in samenwerking met regionale partners opgezet en passen binnen bredere veiligheids- en preventieagenda's, zoals programma's gericht op het voorkomen van afglijden naar criminaliteit.

De Power Up! workshops zijn nadrukkelijk geen klassieke bemiddelingsinstrumenten die rechtstreeks op plaatsing in werk of opleiding sturen, maar richten zich op het versterken van persoonlijke en sociale condities die als noodzakelijke voorwaarden gelden voor duurzame participatie. In de opzet wordt gewerkt met kleine groepen en een kort, intensief traject, waarin jongeren aan de slag gaan met thema's als mentale draagkracht, zelfvertrouwen, toekomstoriëntatie, weerbaarheid en het concretiseren van haalbare vervolgstappen. Daarbij worden verschillende werkvormen gecombineerd, zoals het gebruik van een digitaal reflectie en begeleidingsinstrument, fysieke en weerbaarheidsactiviteiten met een boksccoach, en bijdragen van ervaringsdeskundigen rond bijvoorbeeld middelengebruik en schuldenproblematiek.

Vanuit evaluatiekundig perspectief kan de interventie worden begrepen vanuit een onderliggende programmalogica. De Power Up! workshops richten zich niet primair op directe uitstroom naar werk of onderwijs, maar op het activeren van psychosociale voorwaarden die duurzame participatie mogelijk maken. Activiteiten binnen de workshops, zoals groepsreflectie, persoonlijke coaching, ervaringsgerichte oefeningen en fysieke activiteiten, zijn erop gericht veranderingen te stimuleren in zelfvertrouwen, motivatie, sociale vaardigheden en toekomstoriëntatie.

Deze psychosociale veranderingen vormen vervolgens een belangrijke tussenstap richting gedragsmatige activering, zoals het opnieuw deelnemen aan acti-

viteiten, het verkennen van opleidingsmogelijkheden of het zetten van concrete stappen richting werk. In deze programmalogica functioneren de workshops daarmee als een interventie in het voorportaal van participatie: zij versterken de voorwaarden waaronder latere doorstroom naar onderwijs, werk of andere vormen van maatschappelijke deelname mogelijk wordt.

Positionering in beleid en evaluatie

Door deze inhoudelijke focus kunnen de Powerworkshops worden gezien als een procesgerichte interventie in het voorportaal van participatie. De workshops richten zich op het versterken van psychosociale voorwaarden voor participatie, zoals motivatie, zelfvertrouwen, toekomstperspectief en structuur in het dagelijks functioneren van jongeren. In evaluatietermen kunnen deze veranderingen worden opgevat als zogenoemde tussenuitkomsten (intermediate outcomes): factoren die voorafgaan aan zichtbare participatie-uitkomsten zoals deelname aan onderwijs, werk of andere trajecten.

Deze tussenuitkomsten spelen een belangrijke rol in de veranderketen richting participatie. Jongeren die via de workshops opnieuw perspectief ervaren en hun motivatie versterken, zetten vaker vervolgstappen zoals het verkennen van opleidingsmogelijkheden, deelname aan trajecten of het accepteren van begeleiding richting werk. Daarmee functioneren de workshops als een activeringsinterventie die jongeren opnieuw in beweging brengt richting onderwijs, arbeid of andere vormen van maatschappelijke deelname.

In het jaarverslag '24 – '25 van BLD wordt beschreven dat deelnemers via de workshops vaker zicht krijgen op mogelijke vervolgstappen en dat een deel daadwerkelijk doorstroomt naar onderwijs, werk of andere trajecten, waarmee de interventie bijdraagt aan de bredere doelstelling van het bureau om leer- en participatiekansen voor jongeren te vergroten (Bureau Leren & Doorstromen Parkstad, 2025).

Tegelijkertijd illustreren de Powerworkshops een bredere ontwikkeling in lokaal jeugd- en participatiebeleid: naast de wettelijke en administratieve kerntaken (registratie, handhaving, rapportage) worden experimentele en meer narratief te duiden interventies ontwikkeld die nadrukkelijk inzetten op mechanismen en condities achter zichtbare uitkomsten. Vanuit evaluatiekundig perspectief sluit dit aan bij benaderingen waarin naast einduitkomsten ook aandacht bestaat voor mechanismen, contextfactoren en tussentijdse veranderingen als volwaardige objecten van onderzoek en verantwoording.

Bureau Leren
& Doorstromen
Parkstad

Wil je meer weten over BLD?

Scan de QR-code of bekijk de website

www.lerenendoorstromen.nl

De kloof tussen korte termijncijfers en lange termijneffecten

In evaluatieliteratuur wordt vaak onderscheid gemaakt tussen output, outcome en impact (OECD, 2019). Output betreft directe activiteiten en deelname; outcomes verwijzen naar kortetermijnveranderingen bij deelnemers; impact betreft duurzame maatschappelijke effecten die zich vaak pas op langere termijn manifesteren (Mayne, 2012). In recente evaluatiepraktijk rond complexe programma's wordt benadrukt dat impact tot stand komt via langere, niet lineaire resultaatketens en dat kortetermijncijfers slechts een deel van dit proces zichtbaar maken (Peck & Hopson, 2025). In veel beleidspraktijken verschuift de aandacht desondanks naar datgene wat relatief snel zichtbaar en rapporteerbaar is, waardoor tussentijdse en minder tastbare veranderingen onderbelicht blijven (Peck & Hopson, 2025).

Bij interventies voor jongeren in kwetsbare posities, zoals uitgevallen jongeren zonder werk of startkwalificatie, is de weg naar duurzame participatie zelden lineair. Recente studies naar jongeren die niet in onderwijs, arbeid of training zitten (NEET - Not in Education, Employment, or Training) en naar werkzoekende jongeren laten zien dat psychosociale hulpbronnen, zoals zelfeffectiviteit, zelfwaardering, toekomstoriëntatie en ervaren handelingsruimte, sterk samenhangen met mentale gezondheid, inzetbaarheid en arbeidsmarktkansen (Peetsma et al., 2023). Veranderingen in zelfvertrouwen, motivatie en toekomstoriëntatie fungeren daarmee als noodzakelijke tussenstappen in het causale proces richting arbeid of onderwijs. Deze tussenstappen zijn niet altijd direct zichtbaar in registratiesystemen die primair sturen op korte termijnoutput (bijvoorbeeld plaatsingen of diploma's), maar zijn wel cruciaal om te begrijpen hoe interventies daadwerkelijk bijdragen aan duurzame participatie (Michael, 2019).

Realist evaluation

Hier sluit de benadering van realist evaluation aan (Pawson & Tilley, 1997). Deze benadering stelt niet primair de vraag "werkt het?", maar "wat werkt, voor wie, onder welke omstandigheden en waarom?". Realist evaluation beschouwt interventies als configuraties van mechanismen die in specifieke contexten bepaalde uitkomsten genereren, vaak beschreven in termen van context–mechanisme–outcome configuraties (CMO configuraties; Pawson & Tilley, 1997; Westhorp, 2014). Recente toepassingen in onder meer jeugdzorg en social and behaviour change programma's laten zien dat realist evaluation bijzonder geschikt is om complexe, contextgebonden interventies te analyseren, juist omdat aandacht wordt besteed aan onderliggende mechanismen (zoals

veranderende normen, motivatie of zelfbeeld) en de sociale context waarbinnen deze mechanismen al dan niet “afgaan” (Dalkin et al., 2021; Westhorp, 2019). Het reconstrueren van CMO configuraties vraagt om het expliciteren en toetsen van programmatheorieën, waarbij kwalitatieve data (bijvoorbeeld interviews met jongeren en professionals) een centrale rol spelen, idealiter in combinatie met kwantitatieve gegevens over deelname en uitkomsten (Marchal et al., 2013; Westhorp, 2014).

Contribution analysis

Daarnaast biedt contribution analysis een relevant kader (Mayne, 2001, 2012). Deze benadering erkent dat causale attributie in complexe sociale interventies zelden eenduidig is. In plaats van te zoeken naar sluitend bewijs dat een interventie “de” oorzaak is van een waargenomen effect, richt contribution analysis zich op het ontwikkelen van een plausibel onderbouwd bijdrageverhaal (contribution story; Mayne, 2012, 2023). Dit gebeurt op basis van een expliciete theory of change, empirische gegevens over de veronderstelde resultaatketen en een systematische analyse van alternatieve verklaringen. Recente bijdragen laten zien dat contribution analysis specifiek wordt ingezet in complexe systemen en adaptieve programma’s, om geloofwaardige bijdrageclaims te formuleren die rekening houden met meerdere oorzakelijke factoren en dynamische contexten (Mayne, 2023; Befani & Stedman Bryce, 2017). Het doel is niet om exclusieve causale attributie vast te stellen, maar om onderbouwd te kunnen stellen hoe, in welke mate en onder welke omstandigheden een interventie heeft bijgedragen aan geobserveerde veranderingen.

Positionering van dit boekje

Het huidige boekje positioneert zich in deze traditie van theory based evaluatie, realist evaluation en contribution analysis. Het pretendeert geen experimenteel bewijs van effectiviteit te leveren, maar ontwikkelt een onderbouwd narratief over bijdrage en werkzame mechanismen. Centraal staat hoe interventies voor jongeren in kwetsbare posities via tussenliggende psychologische en sociale uitkomsten zoals zelfeffectiviteit, motivatie, toekomstoriëntatie en sociale verbondenheid, bijdragen aan duurzame participatie in onderwijs, arbeid en samenleving (Michael, 2019; Peetsma et al., 2023). Daarmee sluit dit boekje aan bij recente evaluatiebenaderingen voor complexe interventies, waarin niet alleen de “harde” korte termijncijfers, maar juist ook de onderliggende mechanismen en contextuele voorwaarden voor duurzame impact in beeld worden gebracht (Peck & Hopson, 2025).

2.

Drie niveaus van kwalitatieve duiding

Dit boekje hanteert een meerlagige onderzoeksopzet om de impact van de Power Up! workshops systematisch en betekenisvol te duiden in een context waarin kwantitatieve effectmetingen slechts een deel van het verhaal kunnen vertellen. In plaats van impact uitsluitend te benaderen als een direct observeerbare uitkomst (bijvoorbeeld uitstroom naar werk of onderwijs), wordt impact hier opgevat als een gelaagd proces dat zich ontwikkelt via tussenstappen, contextfactoren en bestuurlijke interpretatie. Om die gelaagdheid expliciet te maken, is gewerkt met drie niveaus van analyse.

Niveau 1 - Impact in de praktijk richt zich op de praktijkvloer: de ervaren impact van de Power Up! workshops zoals die tot uitdrukking komt in gesprekken met jongeren en de betrokken coaches. Dit niveau brengt in kaart welke veranderingen deelnemers en uitvoerders waarnemen in termen van zelfbeeld, motivatie, sociale vaardigheden, toekomstoriëntatie en gedragsmatige activering. Daarmee worden mechanismen zichtbaar die vaak voorafgaan aan meetbare uitkomsten, maar die in registratiesystemen doorgaans niet of slechts beperkt worden vastgelegd. Niveau 1 vormt zo het empirische fundament van dit boekje.

Niveau 2 - Impact in beleid verplaatst de blik naar het beleidsdomein. In een focusgroep met beleidsmedewerkers is verkend hoe de praktijkverhalen uit niveau 1 kunnen worden vertaald naar bestuurlijke taal en besluitvorming. Centraal staat hier de vraag welke betekenis beleidsmakers geven aan procesimpact, hoe zij spanningen ervaren tussen meetbaarheid en betekenis, en welke implicaties dit heeft voor financiering, verantwoording en continuering. Niveau 2 laat zien dat impact niet alleen een empirisch gegeven is, maar ook een bestuurlijke constructie: wat als 'impact' geldt, hangt mede samen met beleidslogica's en verantwoordingskaders.

Niveau 3 - Impact in leren en sturing betreft een metaperspectief op leren en sturen binnen meerjarige subsidieprojecten. Vanuit de rijksbrede nadruk op een 'lerende aanpak' wordt onderzocht wat kwalitatieve duiding kan bijdragen aan monitoring, adaptief beleid en publieke verantwoording bij complexe interventies. Dit niveau richt zich op de methodologische vraag hoe kwalitatieve impactinzichten structureel kunnen worden benut om te leren, bij te sturen en aannemelijke bijdrageclaims te formuleren in situaties van onzekerheid en vertraagde effecten.

3.

Niveau 1 - Impact in de praktijk

De volgende portretten zijn gebaseerd op interviews met coaches en deelnemers en betreffen geen letterlijke transcripties, maar een analytische en interpretatieve weergave van ervaren impact.

Portret 1

Coach Dorine

Impact in het voorportaal van participatie

In het gesprek met Dorine wordt impact niet primair gedefinieerd als uitstroom naar werk of opleiding, maar als het doorbreken van stilstand. De jongeren die zij beschrijft zijn vaak langdurig thuiszittend, zonder startkwalificatie en zonder duidelijk toekomstperspectief. Sommigen bewegen zich in de nabijheid van criminele netwerken of hebben daar direct mee te maken. In deze context positioneert zij de Power Up! workshops nadrukkelijk als een voortraject: een interventie die zich richt op het herstellen van basisvoorwaarden voor participatie.

De eerste vorm van impact die Dorine benoemt, is zichtbaar worden. Jongeren komen weer onder de mensen. Zij communiceren meer, maken opnieuw contact en durven zich opener op te stellen. Dat lijkt een bescheiden effect, maar in haar beschrijving is dit een fundamentele verschuiving. Isolement wordt doorbroken. Stilstand komt in beweging.

Deze impact is niet direct kwantificeerbaar. Het gaat niet om een percentage uitstroom, maar om gedragsverandering in houding en betrokkenheid. Jongeren die eerder thuisbleven, verschijnen op vier opeenvolgende bijeenkomsten. Zij nemen deel aan gesprekken, stellen vragen tijdens rondleidingen en reflecteren op hun toekomst. Dorine benadrukt dat dit geen vanzelfsprekend proces is:

“Het is niet vanzelfsprekend. Er is een heel groot verschil.”

De vrijwilligheid van de workshops versterkt deze betekenis. Deelname is niet verplicht. Jongeren “moeten niks”. Juist daardoor krijgt aanwezigheid gewicht. Wanneer een jongere consequent verschijnt, ondanks instabiele omstandigheden, is dat op zichzelf een vorm van impact: het duidt op motivatie en bereidheid om te investeren in verandering.

Een tweede impactdimensie die uit het gesprek naar voren komt, is identiteitsvorming. De educatiemeter speelt hierin een centrale rol. Jongeren krijgen inzicht in hun karakter, kwaliteiten en valkuilen. Volgens Dorine herkennen zij zich vaak sterk in de terugkoppeling. Dit moment van herkenning heeft impact op zelfbeeld en toekomstoriëntatie. Jongeren krijgen taal voor hun eigen capaciteiten en ontwikkelen een realistischer beeld van passende richtingen.

Deze impact blijft vaak buiten zicht wanneer alleen wordt gekeken naar harde uitstroomcijfers. Het betreft hier een cognitieve en reflectieve impact: jongeren leren zichzelf begrijpen in relatie tot werk en opleiding. Dat proces vormt een noodzakelijke voorwaarde voor duurzame participatie, maar manifesteert zich niet onmiddellijk in registratiedata.

Een derde vorm van impact betreft gedragsmatige oefening. Wanneer jongeren via een vervolgtrajec instromen bij Werk voor Heerlen, wordt zichtbaar hoe basale arbeidsvaardigheden nog ontwikkeld moeten worden. Ziekmeldingen, niet-afmelden of onregelmatigheid zijn geen uitzonderingen. Dorine beschrijft hoe sommige jongeren aanvankelijk falen, maar via herplaatsing of extra kansen alsnog aansluiting vinden. Een jongere die zich op één werkplek niet thuis voelde, vond uiteindelijk zijn plek in een andere discipline en kreeg zelfs contractverlenging.

De impact zit hier niet alleen in het behalen van een contract, maar in het leerproces dat eraan voorafgaat: het ervaren van verantwoordelijkheid, het omgaan met feedback en het leren volhouden. Deze procesmatige impact is kwetsbaar en grillig, maar wezenlijk.

Tegelijkertijd benoemt Dorine ook de grenzen van impact. Structurele beperkingen, zoals leeftijdsgrenzen of gemeentelijke financieringsregels, beïnvloeden de doorstroommogelijkheden. Jongeren van buiten Heerlen ervaren teleurstelling wanneer zij geen vervolgtcontract kunnen krijgen. De impact van

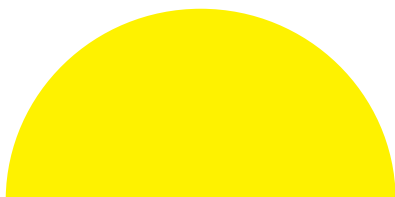
de workshop kan daardoor worden geremd door institutionele context.

Groepsdynamiek vormt eveneens een bepalende factor. Positieve groepsvorming kan de impact versterken: jongeren herkennen zich in elkaar, voelen zich minder alleen en stimuleren elkaar. Negatieve dynamiek kan de impact juist ondermijnen. Dorine beschrijft hoe drie bevriende jongeren elkaar in negatieve patronen versterkten. Deze ervaring leidde tot reflectie binnen het team over groepssamenstelling en maatwerk.

Wat het gesprek met Dorine vooral zichtbaar maakt, is dat impact in deze context zelden lineair is. Er zijn jongeren die doorstromen naar werk, jongeren die terugvallen en jongeren die meerdere kansen nodig hebben. De Power Up! workshops functioneren daarmee als een interventie in het voorportaal van participatie: zij creëren voorwaarden waaronder latere, meetbare uitkomsten mogelijk worden.

Een cruciale component van impact is nazorg. Dorine blijft jongeren volgen tot een jaar na afronding, onderhoudt contact via app, telefoon en huisbezoeken. Deze voortdurende betrokkenheid vergroot de kans dat initiële veranderingen niet direct wegvallen. Impact wordt zo niet opgevat als momentopname, maar als proces.

In haar beschrijving wordt duidelijk dat de impact van de Power Up! workshops zich vooral manifesteert in verschuivingen: van isolement naar deelname, van onduidelijkheid naar richting, van passiviteit naar eerste stappen. Deze verschuivingen zijn vaak niet direct zichtbaar in kwantitatieve indicatoren, maar vormen wel de noodzakelijke onderlaag voor duurzame maatschappelijke participatie.

Coach Yvonne

Relationele impact en het ontstaan van perspectief

In het gesprek met Yvonne wordt impact primair beschreven als relationele verandering. Jongeren ervaren tijdens de Power Up! workshops voor het eerst dat er zonder oordeel naar hen geluisterd wordt. Dat gevoel van erkenning vormt volgens haar de kern van de impact.

***“Wij zijn geen juffen, geen meesters.
Wij zijn mensen die naast die jongeren willen staan.”***

Deze positionering heeft directe impact op vertrouwen. Jongeren die hulpverleningsmoe zijn of wantrouwend tegenover instanties staan, ervaren hier een andere relatie. Coaches delen ook eigen ervaringen, tonen kwetsbaarheid en creëren daarmee wederkerigheid. De hiërarchische afstand verdwijnt. Deze relationele impact maakt openheid mogelijk.

Een tweede impactdimensie betreft bewustwording van toekomstperspectief.

Yvonne beschrijft hoe jongeren reflecteren op rijkdom, onafhankelijkheid en legaal inkomen. Zij spreken expliciet over de wens “niet meer over de schouder te hoeven kijken”. In contexten waar ondermijnende activiteiten genormaliseerd zijn, betekent deze uitspraak een normatieve verschuiving. De impact zit hier in het ontstaan van alternatief denken: het besef dat andere levensroutes mogelijk zijn.

De EducatieMeter versterkt deze impact. De EducatieMeter is een digitaal begeleidingsinstrument waarbij jongeren via vragenlijsten inzicht krijgen in onder andere hun mentale belastbaarheid, motivatie en studie- of beroepsinteresses. De uitkomsten worden gebruikt als gespreksinstrument tussen jongere en coach om belemmeringen en ontwikkelmogelijkheden te bespreken en mogelijke vervolgstappen richting onderwijs, werk of andere trajecten te verkennen. Jongeren reageren vaak verbaasd op de herkenning in de uitkomsten.

“Jullie kennen mij amper, maar dat klopt wel wat hier staat.”

Dit moment markeert een cognitieve impact: jongeren vertrouwen het instrument omdat zij zichzelf erin herkennen. Dat vertrouwen vertaalt zich in bereidheid om nieuwe richtingen te verkennen.

Daarnaast is er sprake van sociale impact. Door groepsopdrachten en gedeelde ervaringen ontdekken jongeren dat zij niet alleen staan in hun problematiek. Eenzaamheid wordt doorbroken. Er ontstaan zelfs vriendschappen die na afloop blijven bestaan. Voor jongeren met beperkte netwerken betekent dit een versterking van sociale steun.

Yvonne benadrukt echter ook de kwetsbaarheid van impact. Thuissystemen blijven invloedrijk. Loyaliteit aan ouders of vrienden kan verandering belemmeren. Een ingrijpend incident, het overlijden van een vriend in een criminele context, had diepe impact op meerdere deelnemers en ondermijnde voortgang.

Hier wordt zichtbaar dat impact geen garantie is voor duurzame verandering. Zij is afhankelijk van context, nazorg en vervolgmogelijkheden. Yvonne benoemt expliciet het risico dat teleurstelling, bijvoorbeeld bij het uitblijven van een contract, kan leiden tot verdere demotivatie. Impact kan dan tijdelijk zijn of

zelfs omslaan in negatieve zelfbevestiging.

Tegelijkertijd beschrijft zij voorbeelden van langdurige impact. Een jongere die worstelde met loyaliteit aan zijn vader ontwikkelde via de workshops voldoende autonomie om een eigen baan te behouden en te sparen voor zelfstandige huisvesting. Deze impact manifesteerde zich niet direct na vier dagdelen, maar in een proces over maanden.

Nazorg vormt daarom een essentieel onderdeel van impact. Contactmomenten, praktische ondersteuning en het ophalen van jongeren bij vervoersproblemen laten zien dat impact ook voortkomt uit volhardende relatie. Het signaal “ik geloof in jou” heeft volgens Yvonne op zichzelf al impact.

Wat haar reflectie duidelijk maakt, is dat de Power Up! workshops een veilige oefenruimte creëren waarin jongeren tijdelijk kunnen loskomen van dominante systemen. Die ruimte maakt identiteitsverkenning en perspectiefontwikkeling mogelijk. De impact manifesteert zich in veranderde houding, hernieuwde motivatie en eerste stappen richting legale participatie.

Deze vormen van impact zijn vaak niet onmiddellijk zichtbaar in cijfers. Zij betreffen verandering in zelfbeeld, vertrouwen en toekomstoriëntatie — processen die voorafgaan aan meetbare uitstroom.

Deelnemer Naud

Impact als verschuiving in zelfbeeld en richting

Naud startte de Power Up! Workshop vanuit een kwetsbare positie. Er was geen startkwalificatie en het zelfvertrouwen was laag. De voorgeschiedenis werd gekenmerkt door sociale uitsluiting, pesterijen en teruggetrokken gedrag. Deze ervaringen hadden geleid tot structurele twijfel aan eigen kunnen en vermijdingsgedrag in sociale en professionele situaties. Werk en opleiding werden eerder ervaren als onhaalbaar dan als realistische opties.

De impact van de Power Up! Workshop manifesteert zich bij Naud allereerst op het niveau van zelfbeeld. Tijdens de workshop wordt voor het eerst expliciete, positieve bevestiging van anderen ervaren. Oefeningen waarin deelnemers elkaar complimenteren blijken onverwacht krachtig. Waar eerder geneigd werd zichzelf te beschermen met aangeleerd 'stoer' gedrag, ontstaat ruimte voor authenticiteit. In eigen woorden:

“Ik zie nu dat ik het kan; ik twijfel niet meer voortdurend aan mezelf.”

Deze uitspraak weerspiegelt een fundamentele impact: de overgang van voortdurende zelftwijfel naar een basaal vertrouwen in eigen kunnen. Het betreft hier geen oppervlakkige motivatie, maar een diepere cognitieve en emotionele herpositionering. De ervaren impact zit in het loslaten van een negatief zelfbeeld dat eerder bepalend was voor gedrag.

Een tweede dimensie van impact betreft identiteitsontwikkeling. Binnen de veilige groepscontext leert Naud dat authenticiteit mogelijk is zonder sociale afwijzing:

“Ik heb geleerd dat ik mezelf kan zijn zonder me anders voor te doen.”

Deze ervaren impact raakt aan sociale veiligheid en zelfacceptatie. De groepsdynamiek, gekenmerkt door erkenning en onderlinge steun, fungeert als oefenruimte waarin nieuw gedrag veilig kan worden uitgetoet.

De fysieke oefening (boksen) en reflectieve opdrachten versterken dit proces. De impact hiervan is zichtbaar in toegenomen assertiviteit en het durven innemen van eigen ruimte.

Een derde impactlaag betreft concrete gedragsverandering. Waar eerder terughoudendheid overheerste, wordt nu initiatief genomen richting werk en opleiding. Contact leggen, afspraken maken en daadwerkelijk stappen zetten worden mogelijk door het hernieuwde vertrouwen.

De EducatieMeter speelt hierin een belangrijke rol. Het instrument helpt Naud ontdekken wat passend is en biedt richting. In eigen woorden:

“De workshop hielp mij ontdekken wat bij mij past en gaf richting.”

Deze impact is richtinggevend en structureel. Het betreft geen onmiddellijke plaatsing in werk, maar het ontstaan van een realistisch en persoonlijk toekomst-

stperspectief. Juist deze vorm van impact, het ontstaan van richting, is zelden direct zichtbaar in kwantitatieve data, maar vormt een essentiële voorwaarde voor duurzame participatie.

Daarnaast wordt een duidelijke impact ervaren op toekomstperspectief en eigen regie. Waar eerder twijfel en pessimisme overheersten, ontstaat nu het besef dat doelen haalbaar zijn. Kleine succeservaringen tijdens de workshop versterken het gevoel dat eigen handelen effect heeft.

De impact strekt zich bovendien uit buiten de workshopcontext. Veranderingen worden ook door de omgeving herkend. Dit wijst op overdraagbaarheid van impact: nieuw gedrag en nieuw zelfvertrouwen worden geïntegreerd in het dagelijks leven.

Samenvattend laat het traject van Naud zien dat de impact van de Power Up! Workshop zich manifesteert in een verschuiving van zelftwijfel naar zelfvertrouwen, van vermijding naar initiatief, en van richtingloosheid naar toekomstoriëntatie. Deze impact is deels zichtbaar in concrete stappen richting werk en opleiding, maar ligt primair in onderliggende psychologische en gedragsmatige veranderingen.

Portret 4

Deelnemer Estelle

Impact als hernieuwde eigen regie

Estelle startte de Power Up! Workshop eveneens vanuit een kwetsbare uitgangspositie. Er was sprake van onzekerheid, sociale terughoudendheid en een negatief zelfbeeld, mede voortkomend uit eerdere ervaringen van pesten en uitsluiting. Initiatief nemen richting opleiding of werk werd als moeilijk en spannend ervaren.

De impact van de Power Up! Workshop manifesteert zich bij Estelle in eerste instantie in versterkt zelfvertrouwen. Positieve feedback van groepsgenoten blijkt hierin doorslaggevend:

“De positieve feedback van de anderen had een duidelijk effect op mijn zelfvertrouwen.”

Deze ervaren impact doorbreekt diepgewortelde onzekerheid. De workshop fungeert als correctief op eerdere negatieve sociale ervaringen. Binnen de veilige groepsomgeving ontstaat erkenning en waardering.

Een tweede dimensie van impact betreft sociale vaardigheden. Oefeningen

zoals het geven van complimenten aan onbekenden worden als grensverleggend ervaren. Positieve reacties normaliseren sociale interactie en verminderen angst voor afwijzing. De impact hiervan is zichtbaar in meer open en ontspannen contact met anderen.

Deze sociale impact vertaalt zich in gedragsverandering. Estelle verwoordt dit expliciet:

“Ik neem nu zelf initiatief; dat durfde ik vóór de workshop niet.”

Hier wordt de impact zichtbaar in concrete actie. Waar voorheen passiviteit overheerste, ontstaat nu bereidheid om zelf stappen te zetten. Deze gedragsmatige impact is duurzaam: initiatief wordt ook na afloop van de workshop vastgehouden.

Ook bij Estelle speelt de EducatieMeter een belangrijke rol. Het instrument biedt inzicht in persoonlijke kwaliteiten en mogelijke richtingen. De impact ligt in het ontstaan van concretere plannen en realistischere verwachtingen over werk en opleiding.

Daarnaast wordt een duidelijke impact ervaren op toekomstperspectief en eigen regie. Structuur en ritme binnen de workshop geven houvast. Kleine succesmomenten versterken het vertrouwen in eigen kunnen.

Het gevoel *“er niet alleen voor te staan”* draagt bij aan veilige zelfstandigheid.

De impact van de workshop manifesteert zich daarmee op meerdere niveaus: psychologisch, sociaal en gedragsmatig. Deze impact is niet uitsluitend zichtbaar in directe uitstroom naar werk of opleiding, maar in een bredere verschuiving in houding, vertrouwen en toekomstgerichtheid.

Samenvattend laat ook het traject van Estelle zien dat de Power Up! Workshop impact genereert in versterkt zelfvertrouwen, toegenomen sociale vaardigheid, gedragsmatige activering en een positiever toekomstperspectief. De interventie fungeert als katalysator voor hernieuwde eigen regie.

Analytische reflectie – Niveau 1

De vier portretten laten zien dat de impact van de Power Up! workshops zich primair manifesteert in processen van verandering die voorafgaan aan meetbare uitkomsten zoals uitstroom naar werk of opleiding. Op basis van deze portretten kunnen vier terugkerende impactdimensies worden onderscheiden. De ervaren impact bevindt zich daarmee vooral in wat kan worden aangeduid als het voorportaal van participatie: het domein waarin zelfbeeld, motivatie, gedragsbereidheid en toekomstoriëntatie verschuiven.

Impact als verschuiving in zelfbeeld

Een eerste, consistente impactdimensie betreft versterkt zelfvertrouwen en herpositionering van het zelfbeeld. Zowel coaches als deelnemers beschrijven hoe jongeren leren zichzelf anders te zien. Positieve feedback binnen de groep fungeert als correctief op eerdere negatieve sociale ervaringen. De impact zit hier niet in een direct aantoonbare plaatsing in werk, maar in een cognitieve en emotionele verschuiving: van structurele zelftwijfel naar het besef “ik kan dit”. Deze vorm van impact is fundamenteel. Zonder basaal vertrouwen in eigen kunnen is duurzame participatie weinig waarschijnlijk. Tegelijkertijd is deze impact moeilijk te kwantificeren. Zelfvertrouwen laat zich niet eenvoudig registreren in administratieve systemen. Het wordt zichtbaar in uitspraken, houding en initiatief, maar niet direct in cijfers.

Impact als gedragsmatige activering

Een tweede impactlaag betreft gedragsverandering. Deelnemers beschrijven concreet dat zij initiatief nemen, contact leggen met organisaties en stappen zetten richting opleiding of werk. Coaches observeren dat jongeren weer verschijnen, deelnemen en afspraken nakomen.

Hier wordt impact zichtbaar als activering: het doorbreken van passiviteit en vermijding. Deze gedragsimpact is deels observeerbaar, maar niet altijd direct te koppelen aan formele uitkomsten. Een jongere die zelfstandig een telefoongesprek voert of zich oriënteert op een opleiding genereert wel degelijk impact, ook wanneer dit nog niet resulteert in een formeel contract.

Dit onderstreept een belangrijk evaluatief punt: impact moet niet uitsluitend worden gedefinieerd als eindresultaat, maar ook als procesindicator. Het zetten van eerste stappen vormt een noodzakelijke voorwaarde voor latere, meetbare participatie.

Impact als sociale en relationele versterking

De groepsdynamiek blijkt een cruciale motor van impact. De workshops creëren een veilige ruimte waarin erkenning, openheid en onderlinge steun mogelijk zijn. Jongeren ervaren dat zij niet alleen staan in hun problematiek. Deze sociale impact verkleint gevoelens van isolement en versterkt sociale vaardigheden.

Relationele impact manifesteert zich bovendien in de vertrouwensband met coaches. De positionering “naast de jongere” in plaats van erboven, blijkt essentieel. De ervaren betrokkenheid en nazorg versterken het gevoel van steun en veiligheid.

Ook deze impact is grotendeels kwalitatief van aard. Zij manifesteert zich in beleving, verbondenheid en relationeel vertrouwen. Dergelijke dimensies zijn moeilijk te vangen in kwantitatieve effectmetingen, maar vormen wel de onderlaag waarop gedragsverandering rust.

Impact als richting en toekomstperspectief

Een vierde impactdimensie betreft toekomstoriëntatie. De EducatieMeter en reflectieve oefeningen helpen jongeren bij het oriënteren en richting te geven aan opleiding en werk. Het ontstaan van een realistischer en persoonlijker toekomstperspectief wordt door deelnemers expliciet benoemd.

Deze richtinggevende impact is bijzonder relevant. Jongeren die voorheen geen concreet perspectief zagen, formuleren nu doelen en plannen. De impact zit in het ontstaan van een mentaal kader waarin participatie denkbaar en haalbaar wordt.

Opnieuw geldt dat deze impact zich niet onmiddellijk vertaalt in harde cijfers. Een veranderde toekomstvisie verschijnt niet direct in statistieken, maar beïnvloedt wel toekomstige keuzes.

De kwetsbaarheid van impact

De portretten maken tevens duidelijk dat impact fragiel is. Thuissystemen, sociale netwerken en ingrijpende gebeurtenissen kunnen positieve ontwikkeling ondermijnen. Terugval is geen uitzondering. Dit wijst op de contextgebonden aard van impact.

Impact moet daarom niet worden begrepen als lineaire vooruitgang, maar als dynamisch proces. De duurzaamheid ervan is mede afhankelijk van nazorg, vervolgotrajecten en institutionele randvoorwaarden.

Implicaties voor impactmeting

De bevindingen ondersteunen dat de impact van de Power Up! workshops zich grotendeels afspeelt in de pre-outcome fase: de fase voorafgaand aan formele participatie-indicatoren. Wanneer evaluatie uitsluitend gericht is op directe uitstroompercentages, blijft een substantieel deel van de gegenereerde impact buiten beeld.

De kwalitatieve duiding maakt zichtbaar dat:

- zelfvertrouwen toeneemt,
- initiatief wordt versterkt,
- sociale vaardigheden groeien,
- toekomstperspectief concreter wordt,
- en eigen regie wordt ontwikkeld.

Deze vormen van impact zijn niet secundair, maar constitutief voor duurzame participatie. Zij vormen de noodzakelijke tussenstappen tussen interventie en structurele uitkomsten.

Conclusie: Impact als voorwaarde voor meetbare resultaten

De gezamenlijke analyse van de vier portretten laat zien dat de Power Up! workshops impact genereren op meerdere, onderling samenhangende niveaus: psychologisch, sociaal, gedragsmatig en toekomstgericht. Deze impact is reëel, ervaren en door zowel deelnemers als coaches herkenbaar.

Tegelijkertijd is deze impact slechts gedeeltelijk zichtbaar in kwantitatieve data. Zij manifesteert zich in processen, verschuivingen en eerste stappen. Juist daarom is kwalitatieve duiding essentieel: zij maakt zichtbaar wat voorafgaat aan cijfers.

De Power Up! workshops functioneren daarmee als interventie in het voorportaal van participatie. De gegenereerde impact ligt in het herstellen van voorwaarden voor duurzame maatschappelijke deelname. Zonder deze procesmatige impact zouden latere, meetbare uitkomsten minder waarschijnlijk zijn.

4.

Niveau 2 - Impact in beleid

Betekenis voor beleid en financiering - Van ervaren impact naar bestuurlijke duiding

Waar niveau 1 de impact van de Power Up! workshops reconstrueerde vanuit het perspectief van jongeren en coaches, verschuift in niveau 2 het analytisch perspectief naar het beleidsdomein. De centrale vraag is hier niet of de interventie werkt in strikt causale zin, maar hoe de ervaren impact bestuurlijk moet worden geïnterpreteerd, gewaardeerd en vertaald naar sturing en verantwoording.

De sessie met beleidsmedewerkers fungeerde daarbij als een interpretatieve ruimte waarin praktijkervaringen werden geconfronteerd met beleidslogica's. De portretten uit niveau 1 dienden als empirisch uitgangspunt; deelnemers werd gevraagd te reflecteren op de vraag wat deze verhalen betekenen voor beleidsmatige besluitvorming. Daarmee werd zichtbaar dat impact geen neutraal of eenduidig gegeven is, maar mede wordt gevormd door de conceptuele kaders waarbinnen zij wordt besproken.

Een deelnemer verwoordde deze verschuiving treffend door te benadrukken dat de eerste betekenisvolle verandering niet noodzakelijkerwijs ligt in formele uitstroom naar werk of opleiding, maar in het doorbreken van stilstand en het opnieuw in beweging komen van jongeren. Deze observatie vormt het vertrekpunt van een bredere herijking van het impactbegrip.

Impact herdefiniëren

De openingsvraag van de sessie, wat verstaan we onder impact?, leidde tot een opvallend brede conceptualisering. Impact werd door deelnemers niet uitsluitend geassocieerd met formele uitkomsten, maar met begrippen als verandering, doorwerking, betekenisvol verschil en duurzame beweging.

Deze formuleringen wijzen op een verschuiving van een resultaatgericht naar een procesgericht impactbegrip. In plaats van impact te reduceren tot een meetbare statusverandering, werd zij opgevat als een verschuiving in handlingsvermogen en perspectief. In deze benadering fungeert de interventie niet primair als eindstation, maar als katalysator binnen een langer verandertraject.

In de discussie werd bijvoorbeeld benadrukt dat een kortdurend traject van enkele dagdelen niet kan worden opgevat als oplossing voor structurele problematiek, maar wel een opening kan creëren voor verdere ontwikkeling. Impact wordt daarmee begrepen als het activeren van condities die verdere partici-

patie mogelijk maken.

In evaluatietheoretische termen kan dit worden opgevat als pre-outcome impact: veranderingen in motivatie, zelfbeeld, toekomstoriëntatie en sociale verbondenheid die fungeren als noodzakelijke tussenstappen richting duurzame participatie. De interventie draagt daarmee bij aan een veranderproces zonder dat zij exclusieve causaliteit claimt voor de uiteindelijke uitkomst.

Narratieve duiding en de zichtbaarheid van mechanismen

De bespreking van de portretten maakte duidelijk dat narratieve beschrijvingen een analytische functie vervullen die verder gaat dan illustratie. Zij maken mechanismen zichtbaar die in kwantitatieve registratiesystemen doorgaans buiten beeld blijven.

Tijdens de sessie werd herhaaldelijk gewezen op de spanning tussen systeemwereld en leefwereld. Beleidskaders opereren binnen een logica van indicatoren, doelstellingen en verantwoording, terwijl jongeren zich bewegen in contexten die worden gekenmerkt door sociale druk, kwetsbaarheid, relationele afhankelijkheden en onzekerheid. Deze contextuele dimensies worden zelden zichtbaar in administratieve datasets, maar blijken in de praktijk bepalend voor de effectiviteit van interventies.

De portretten uit niveau 1 fungeerden daarom als een vorm van analytische verdieping. Zij maakten zichtbaar dat verandering vaak begint met relatief kleine verschuivingen: het opnieuw verschijnen op afspraken, het aangaan van gesprekken, het formuleren van een toekomstperspectief of het ontwikkelen van vertrouwen in eigen mogelijkheden. Dergelijke verschuivingen worden in beleidsrapportages zelden afzonderlijk geregistreerd, maar vormen in de praktijk belangrijke indicaties van een veranderend handelingsrepertoire.

Daarnaast problematiseerden de verhalen een lineaire opvatting van impact. Verandering blijkt zelden een rechtlijnig traject van interventie naar uitkomst. Terugval, twijfel en contextuele tegenkrachten maken deel uit van het proces. Door deze dynamiek zichtbaar te maken, bieden narratieven een tegenwicht tegen de neiging om complexe sociale processen te reduceren tot eenvoudige effectketens.

Beleidsimplicaties: voorwaarden voor duurzame impact

Wanneer impact primair wordt opgevat als procesmatige en voorwaardelijke verandering, heeft dit implicaties voor beleidsmatige sturing.

Een eerste implicatie betreft het belang van relationele kwaliteit. De portretten uit niveau 1 benadrukken dat impact mede ontstaat binnen een context van erkenning, vertrouwen en niet-veroordelende interactie. Deze relationele dimensie werd ook in de beleidsdialoog als cruciaal benoemd. Beleidsmedewerkers benadrukten dat effectieve begeleiding vraagt om aandacht voor de persoon achter de problematiek en om ruimte voor maatwerk.

Dit impliceert dat beleidskaders die uitsluitend sturen op aantallen of doorlooptijden het risico lopen de relationele voorwaarden voor verandering te ondermijnen. Procesimpact vereist immers tijd en continuïteit.

Een tweede implicatie betreft het belang van vervolg en nazorg. Impact in het voorportaal van participatie is per definitie kwetsbaar. Wanneer een interventie een eerste beweging op gang brengt, bijvoorbeeld in de vorm van toegenomen motivatie of zelfvertrouwen, kan deze beweging zonder vervolgondersteuning snel weer afnemen. Beleidsmedewerkers benadrukten daarom dat het effect van dergelijke interventies niet los kan worden gezien van de bredere keten waarin zij zijn ingebed.

Een derde implicatie betreft de spanning tussen projectmatige financiering en structurele ontwikkeling. Kortdurende projecten kunnen experimenteerruimte bieden, maar wanneer continuïteit ontbreekt, wordt het moeilijk om opgebouwde expertise en vertrouwen te consolideren. Structurele inbedding werd daarom gezien als belangrijke voorwaarde voor duurzame impact.

Strategische betekenis van kwalitatieve inzichten

De beleidsdialoog maakte duidelijk dat kwalitatieve inzichten met name relevant zijn in situaties waarin kwantitatieve indicatoren onvoldoende verklaringsskracht hebben. Dit is bijvoorbeeld het geval bij preventieve interventies, waar effecten zich vaak pas op langere termijn manifesteren.

Narratieve duiding kan in dergelijke situaties functioneren als brug tussen praktijkervaring en bestuurlijke besluitvorming. Door concrete casuïstiek te

beschrijven wordt zichtbaar hoe interventies bijdragen aan veranderprocessen die zich niet onmiddellijk laten vertalen in statistische uitkomsten. Daarmee ondersteunen verhalen het formuleren van een plausibel bijdrageverhaal: een samenhangende reconstructie van hoe interventies binnen een complexe context bijdragen aan maatschappelijke doelen.

In de sessie werd benadrukt dat dergelijke narratieve inzichten vooral waardevol zijn wanneer beleidsmakers worden geconfronteerd met abstracte indicatoren. Concrete verhalen maken zichtbaar wat er achter de cijfers schuilgaat en helpen om de betekenis van tussenliggende veranderingen te begrijpen.

Structurele spanningen in het begrijpen van impact

De reflectie op de Power Up! workshops bracht een aantal structurele spanningen aan het licht die kenmerkend zijn voor het werken met complexe sociale interventies.

Een eerste spanning betreft de verhouding tussen meetbaarheid en betekenis. Beleidsorganisaties opereren binnen verantwoordingssystemen die vragen om duidelijke indicatoren en meetbare resultaten. Procesmatige impact daarentegen manifesteert zich vaak in psychologische en relationele veranderingen die zich slechts beperkt laten kwantificeren. Hierdoor ontstaat het risico dat juist die veranderingen die essentieel zijn voor duurzame participatie onvoldoende zichtbaar worden in beleidsrapportages.

Een tweede spanning betreft de verhouding tussen vrijwilligheid en verplichting. De werkzame mechanismen van de Power Up! workshops, intrinsieke motivatie, veilige relaties en erkenning, lijken nauw samen te hangen met vrijwillige deelname en persoonlijke betrokkenheid. Tegelijkertijd opereren gemeenten binnen beleidskaders waarin verplichting en sanctionering een rol spelen. Deze spanning roept vragen op over de mate waarin beleidsinstrumenten aansluiten bij de mechanismen die in de praktijk werkzaam blijken.

Een derde spanning betreft institutionele en territoriale verschillen. In de sessie werd benoemd dat vervolgopties voor jongeren soms afhankelijk zijn van gemeentelijke grenzen of organisatorische structuren. Dit betekent dat impact niet uitsluitend wordt bepaald door de kwaliteit van de interventie zelf, maar ook door de institutionele context waarin zij plaatsvindt.

Overkoepelend komt hier opnieuw de spanning tussen systeemwereld en leefwereld naar voren. Waar jongeren verandering ervaren als een verschuiving

in identiteit, motivatie en perspectief, wordt deze verandering in de systeemwereld vertaald naar categorieën en indicatoren. Deze vertaling is noodzakelijk voor publieke verantwoording, maar vraagt om een taal die recht doet aan de complexiteit van sociale processen.

In de sessie werd daarom impliciet gezocht naar een bredere taal voor impact. Impact werd niet uitsluitend opgevat als eindresultaat, maar als proces, als kantelpunt en als bijdrage binnen een specifieke context. Een deelnemer formuleerde dit door te stellen dat de relevante vraag uiteindelijk niet alleen is of een interventie werkt, maar voor wie zij werkt en onder welke omstandigheden. Deze formulering sluit aan bij evaluatiebenaderingen waarin impact wordt begrepen als contextafhankelijk proces in plaats van als universeel effect.

Conclusie

De beleidsdialoog laat zien dat kwalitatieve duiding een belangrijke rol speelt in het begrijpen van impact bij complexe sociale interventies. Waar kwantitatieve indicatoren inzicht bieden in omvang en uitkomsten, maken narratieve analyses zichtbaar hoe veranderingen tot stand komen en welke voorwaarden daarvoor nodig zijn.

De Power Up! workshops genereren impact in het voorportaal van participatie: zij dragen bij aan verschuivingen in zelfbeeld, motivatie, sociale verbondenheid en toekomstoriëntatie. Deze verschuivingen vormen geen eindresultaat, maar wel noodzakelijke voorwaarden voor duurzame maatschappelijke deelname.

Tegelijkertijd maakt niveau 2 duidelijk dat deze vorm van impact spanning kan oproepen binnen bestaande verantwoordingsystemen. De uitdaging voor beleid ligt daarom niet in het vervangen van kwantitatieve indicatoren, maar in het ontwikkelen van een hybride benadering waarin cijfers en narratieven elkaar aanvullen.

In dat perspectief vormt niveau 2 een brug naar niveau 3. Waar dit hoofdstuk de bestuurlijke betekenis van kwalitatieve duiding verkent, richt het volgende hoofdstuk zich op de vraag hoe binnen een meerjarige subsidieproject een lerende governance-structuur kan worden ingericht die dergelijke inzichten structureel benut voor monitoring, sturing en verantwoording.

5.

**Niveau 3 -
Impact in
leren en
sturing**

De lerende aanpak binnen meerjarige subsidieprojecten

Een lerende aanpak

Complexe sociale interventies worden in toenemende mate uitgevoerd binnen meerjarige subsidieprojecten waarin zowel maatschappelijke impact als publieke verantwoording centraal staan. In dergelijke programma's ontstaat echter een fundamentele spanning tussen enerzijds de behoefte aan meetbare resultaten en anderzijds de complexiteit en onzekerheid van sociale veranderprocessen. Veel interventies, zeker die gericht op gedragsverandering, motivatie en sociale participatie, ontwikkelen hun effecten geleidelijk en via indirecte mechanismen. Traditionele evaluatievormen, die vooral achteraf beoordelen of vooraf gestelde doelen zijn bereikt, blijken daardoor vaak onvoldoende om te begrijpen hoe interventies daadwerkelijk bijdragen aan maatschappelijke verandering (Kok et al., 2022).

In reactie hierop is in de evaluatiewetenschap een benadering ontstaan die wordt aangeduid als een lerende aanpak. In deze benadering worden monitoring en evaluatie niet uitsluitend ingezet voor verantwoording achteraf, maar expliciet gebruikt als instrument voor reflectie, kennisontwikkeling en bijsturing gedurende de looptijd van een programma. Patton (2011) beschrijft dit bijvoorbeeld in zijn concept van *developmental evaluation*, waarin evaluatie wordt ingezet om innovatie en adaptatie in complexe beleidscontexten te ondersteunen. Recente toepassingen benadrukken gestructureerde jaarlijkse reflectiesessies om causale aannames te toetsen en sturing aan te passen (Kok et al., 2022). Ook in literatuur over organisatie- en beleidsleren wordt benadrukt dat evaluatie kan functioneren als een systematisch proces van collectieve reflectie waarin praktijkervaringen aannames challengen en interventies verfijnen (Argyris & Schön, 1978; Preskill & Torres, 1999).

Een belangrijk analytisch instrument binnen een lerende aanpak is de *Theory of Change* (ToC). Deze benadering richt zich op het expliciteren van de veronderstelde causaliteitsketen tussen interventies, mechanismen en uitkomsten, inclusief onderliggende aannames en contextfactoren. In plaats van uitsluitend te vragen of een programma werkt, wordt onderzocht hoe activiteiten via specifieke veranderingsmechanismen leiden tot gewenste resultaten, een praktijk die recent expliciet is uitgewerkt voor multi-component programma's met participatieve ToC-workshops (Weiss, 1995; Rogers, 2008). Een ToC maakt expliciet welke tussenstappen, zoals psychosociale veranderingen, nodig zijn voordat een einddoel, bijvoorbeeld duurzame arbeidsparticipatie,

kan worden bereikt, en faciliteert iteratieve toetsing in meerjarige trajecten (Erasmus University Rotterdam, 2025).

In het geval van de Power Up! workshops kan een dergelijke programmatheorie worden gereconstrueerd uit de ervaringen van deelnemers en coaches. De workshops zijn niet primair gericht op directe plaatsing in werk of onderwijs, maar op het versterken van onderliggende voorwaarden voor participatie. Binnen deze impliciete ToC leiden activiteiten zoals groepsreflectie, coaching en ervaringsgerichte oefeningen tot veranderingen in zelfbeeld, motivatie en toekomstoriëntatie. Deze psychologische en sociale veranderingen vormen vervolgens de basis voor gedragsmatige activering en het zetten van concrete stappen richting opleiding of werk, een pathway die recente ToC-toepassingen in participatieprogramma's herkennen als cruciale pre-outcome fase (Kok et al., 2022).

Het boekje dat voor u ligt kan worden begrepen als een poging om deze programmatheorie empirisch te verkennen. Waar niveau 1 de ervaren veranderingen bij jongeren en coaches in kaart bracht, en niveau 2 liet zien hoe deze ervaringen door beleidsmakers worden geïnterpreteerd, richt dit hoofdstuk zich op de vraag hoe dergelijke inzichten kunnen worden benut in een ToC-gebaseerde lerende benadering van meerjarige subsidieprojecten.

Complexiteit in meerjarige subsidieprojecten

Meerjarige subsidieprojecten kenmerken zich doorgaans door een hoge mate van complexiteit. Zij richten zich op maatschappelijke vraagstukken, zoals jeugdwerkloosheid, schooluitval of sociale kwetsbaarheid waarin meerdere factoren samenkomen en waarin verschillende organisaties en beleidsdomeinen betrokken zijn. In dergelijke contexten is het zelden mogelijk om veranderingen direct en eenduidig toe te schrijven aan één interventie (PBL, 2022).

De Power Up! workshops illustreren deze complexiteit. De jongeren die deelnemen bevinden zich vaak in een situatie waarin verschillende problematieken samenkomen: een gebrek aan startkwalificatie, een instabiel sociaal netwerk, schuldenproblematiek of negatieve ervaringen met onderwijs en hulpverlening. Verandering in deze context verloopt zelden lineair. Zoals de portretten in niveau 1 laten zien, bestaat impact vaak uit kleine verschuivingen: jongeren die opnieuw deelnemen aan activiteiten, die hun zelfvertrouwen herwinnen of die voor het eerst concrete toekomstplannen formuleren.

Dergelijke veranderingen zijn essentieel voor duurzame participatie, maar worden in traditionele beleidsmonitoring niet altijd zichtbaar. Administratieve registratiesystemen richten zich meestal op formele uitkomsten, zoals diplo-

ma's, contracten of uitstroom uit uitkeringen. Hierdoor ontstaat het risico dat interventies die juist in het voorportaal van participatie opereren, zoals de Power Up! workshops, onvoldoende worden gewaardeerd omdat hun effecten zich pas later manifesteren (Kok et al., 2022).

Dit betekent niet dat kwantitatieve indicatoren irrelevant zijn. Zij blijven belangrijk voor het monitoren van bereik en uitkomsten. Maar in complexe sociale interventies bieden cijfers slechts een gedeeltelijk beeld van impact. Om te begrijpen hoe en waarom verandering ontstaat, is aanvullende kwalitatieve duiding noodzakelijk (Peck & Hopson, 2025).

Kwalitatieve duiding als onderdeel van monitoring

Kwalitatieve methoden spelen een centrale rol in het begrijpen van complexe veranderprocessen. Interviews, narratieven en casusbeschrijvingen maken zichtbaar hoe deelnemers interventies ervaren, welke mechanismen in werking treden en welke contextfactoren invloed hebben op uitkomsten.

Binnen een ToC-benadering vervullen kwalitatieve gegevens een specifieke functie: zij helpen om de veronderstelde causale keten van een interventie te toetsen en te verfijnen, bijvoorbeeld via stakeholderworkshops die pathways valideren. Waar kwantitatieve data inzicht bieden in de omvang van effecten, maken kwalitatieve data duidelijk hoe deze effecten tot stand komen.

De portretten in niveau 1 vormen hiervan een illustratie. In deze gesprekken beschrijven jongeren hoe deelname aan de Power Up! workshops heeft bijgedragen aan veranderingen in zelfvertrouwen, sociale interactie en toekomstoriëntatie. Coaches beschrijven vergelijkbare processen vanuit hun professionele perspectief. Deze ervaringen geven inzicht in de mechanismen die binnen de interventie werkzaam zijn (Erasmus University Rotterdam, 2025).

Door dergelijke inzichten systematisch te verzamelen en te analyseren, ontstaat een rijker beeld van impact. Niet alleen de eindresultaten worden zichtbaar, maar ook de tussenliggende stappen die tot deze resultaten leiden.

Learning loops: van praktijkervaring naar beleidsreflectie

Een kernprincipe van een lerende aanpak is dat kennis uit evaluatie actief terugvloeit naar zowel uitvoering als beleid. In de literatuur over organisatorisch leren wordt vaak onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van leren, die worden aangeduid als learning loops (Argyris & Schön, 1978).

In een **single-loop** learning-proces worden ervaringen gebruikt om bestaande werkwijzen te verbeteren. Dit type leren richt zich op praktische vragen: wat werkt goed in de uitvoering en waar kan de aanpak worden aangepast? De gesprekken met jongeren en coaches in niveau 1 kunnen in dit licht worden gezien. Zij leveren inzichten op over werkzame elementen van de workshops, zoals het belang van groepsdynamiek, herkenning tussen deelnemers en de rol van persoonlijke begeleiding (Kok et al., 2022).

Een **double-loop** learning-proces gaat een stap verder. Hier worden niet alleen werkwijzen aangepast, maar worden ook de onderliggende aannames en beleidskaders ter discussie gesteld. De beleidsdialoog in niveau 2 is een voorbeeld van dit type leren. Door praktijkverhalen te bespreken met beleidsmedewerkers ontstaat reflectie op fundamentele vragen: wat verstaan we eigenlijk onder impact, en hoe moeten we veranderingen waarderen die nog niet zichtbaar zijn in formele indicatoren?

Een **triple-loop** learning-proces richt zich ten slotte op de bredere governance-structuur waarin beleid en interventies plaatsvinden. Hier staat de vraag centraal hoe leerprocessen zelf worden georganiseerd en hoe evaluatie structureel kan bijdragen aan beleidsontwikkeling. Het huidige boekje kan in dit opzicht worden gezien als een poging om zo'n reflexieve leerlaag te creëren: door praktijkervaringen, beleidsreflecties en evaluatietheorie samen te brengen ontstaat een breder inzicht in hoe impact kan worden begrepen en gestuurd, conform recente ToC-governance modellen (PBL, 2022).

Verantwoording en plausibele bijdrageclaims

Een belangrijke uitdaging in meerjarige subsidieprojecten is het formuleren van overtuigende verantwoordingsverhalen in situaties waarin causale attributie moeilijk vast te stellen is. In complexe sociale interventies kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat een specifieke verandering uitsluitend door één programma is veroorzaakt.

Binnen de evaluatiewetenschap wordt daarom steeds vaker gewerkt met het

concept van contribution analysis (Mayne, 2012, 2023). Deze benadering richt zich niet op het bewijzen van exclusieve causaliteit, maar op het ontwikkelen van een plausibel en empirisch onderbouwd verhaal over hoe een interventie heeft bijgedragen aan waargenomen veranderingen, met ToC als expliciete basis voor pathway-analyse (Kok et al., 2022).

De portretten in niveau 1 kunnen in dit licht worden gezien als bouwstenen voor een dergelijk bijdrageverhaal. Zij laten zien hoe deelname aan de Power Up! workshops samenhangt met veranderingen in zelfvertrouwen, motivatie en toekomstperspectief. Hoewel deze veranderingen niet automatisch leiden tot directe uitstroom naar werk of onderwijs, vormen zij wel belangrijke tussenstappen in het participatieproces.

Door dergelijke tussenuitkomsten expliciet te maken, ontstaat een genuanceerder beeld van impact. In plaats van uitsluitend te rapporteren hoeveel jongeren direct doorstromen naar werk, kan worden beschreven hoe interventies bijdragen aan de voorwaarden die dergelijke doorstroom mogelijk maken (Peck & Hopson, 2025).

De kracht van kwalitatieve duiding

De analyse in dit boekje laat zien dat kwalitatieve duiding een belangrijke rol kan spelen in het begrijpen van impact binnen complexe sociale interventies. Drie aspecten zijn daarbij bijzonder relevant.

Ten eerste maakt kwalitatieve duiding tussenuitkomsten zichtbaar. Veranderingen in zelfvertrouwen, motivatie of sociale interactie zijn moeilijk te kwantificeren, maar blijken in de praktijk cruciaal voor latere participatie.

Ten tweede biedt kwalitatieve analyse inzicht in mechanismen. Door gesprekken met deelnemers en professionals wordt duidelijk welke elementen van een interventie daadwerkelijk bijdragen aan verandering.

Ten derde ondersteunt kwalitatieve duiding lerend beleid. Door ervaringen systematisch te analyseren en te bespreken ontstaat ruimte voor reflectie en bijsturing. Evaluatie wordt daarmee niet alleen een instrument voor verantwoording, maar ook een bron van kennisontwikkeling (Kok et al., 2022).

Conclusie: kwalitatieve duiding als motor voor leren én legitimiteit

Dit hoofdstuk heeft laten zien dat een lerende aanpak binnen meerjarige subsidieprojecten vraagt om evaluatievormen die recht doen aan de complexiteit van sociale interventies. Traditionele indicatoren blijven belangrijk, maar bieden slechts een gedeeltelijk beeld van impact. Door kwalitatieve inzichten te integreren in ToC-gebaseerde monitoring en beleidsreflectie ontstaat een rijker begrip van veranderprocessen (PBL, 2022).

De analyse van de Power Up! workshops illustreert hoe impact zich vaak manifesteert in het voorportaal van participatie: in veranderingen in zelfbeeld, motivatie en toekomstoriëntatie die voorafgaan aan zichtbare uitkomsten. Door deze processen expliciet te maken, kan een plausibel bijdrageverhaal worden opgebouwd dat zowel leren als verantwoording ondersteunt.

Kwalitatieve duiding vormt daarmee een brug tussen praktijk, beleid en evaluatie. Zij maakt zichtbaar wat cijfers alleen niet kunnen laten zien, en draagt bij aan een bestuurspraktijk waarin leren en verantwoorden elkaar versterken (Erasmus University Rotterdam, 2025).

6.

Bibliografie

- Argyris, C., & Schön, D. A. (1997). Organizational learning: A theory of action perspective. *Reis*, (77/78), 345-348. <https://doi.org/10.2307/40183951>
- Bureau Leren & Doorstromen Parkstad. (2025). *Jaarverslag 2024–2025*. Gemeente Heerlen.
- Befani, B., & Stedman-Bryce, G. (2017). Process tracing and Bayesian updating for impact evaluation. *Evaluation*, 23(1), 42–60. <https://doi.org/10.1177/1356389016654584>
- Dalkin, S. M., Greenhalgh, J., Jones, D., Cunningham, B., & Lhussier, M. (2021). What's in a mechanism? Development of a key concept in realist evaluation. *Evaluation*, 27(1), 4–23. <https://doi.org/10.1186/s13012-015-0237-x>
- Erasmus University Rotterdam. (2025). *Theory of change*. Erasmus University Rotterdam. <https://www.eur.nl/en/research/research-services/societal-impact-evaluation/impact-toolbox/theory-change>
- Kok, M., Bulthuis, S., Dieleman, M. et al. (2022). Using a theory of change in monitoring, evaluating and steering scale-up of a district-level health management strengthening intervention in Ghana, Malawi, and Uganda – lessons from the PERFORM2Scale consortium. *BMC Health Serv Res*, 22, 1001. <https://doi.org/10.1186/s12913-022-08354-y>
- Marchal, B., Westhorp, G., Wong, G., Van Belle, S., Greenhalgh, T., Kegels, G., & Pawson, R. (2013). Realist RCTs of complex interventions – An oxymoron. *Social Science & Medicine*, 94, 124–128. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.06.025>
- Mayne, J. (2001). Addressing attribution through contribution analysis: Using performance measures sensibly. *Canadian Journal of Program Evaluation*, 16(1), 1–24. <https://doi.org/10.3138/cjpe.016.001>
- Mayne, J. (2012). Contribution analysis: Coming of age? *Evaluation*, 18(3), 270–280. <https://doi.org/10.1177/1356389012451663>
- Mayne, J. (2023). John Mayne and rules of thumb for contribution analysis. *Canadian Journal of Program Evaluation*, 37(1), 140–153. <https://doi.org/10.3138/cjpe.75448>
- Michael, R. (2019). Self-efficacy and future career expectations of at-risk adolescents: The contribution of a tutoring program. *Journal of Community Psychology*, 47(4), 913–923. <https://doi.org/10.1002/jcop.22163>
- OECD [Organisation for Economic Co-operation and Development]. (2019). *Better criteria for better evaluation: Revised evaluation criteria definitions and principles for use*. OECD Publishing.
- Patton, M. Q. (2011). *Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use*. Guilford Press.

Pawson, R., & Tilley, N. (1997). *Realistic evaluation*. SAGE Publications.

PBL [Planbureau voor de Leefomgeving]. (2022). *De regio deals in de praktijk: Casu-sonderzoek naar de uitwerking van de ambities voor een ander regionaal beleid in de beleidspraktijk* (Publicatie nr. 4905).
<https://www.pbl.nl/uploads/default/downloads/pbl-2022-de-regio-deals-in-de-praktijk-4905.pdf>

Peck, L. R., & Hopson, R. K. (2025). *Complexity, evaluation use, and causal methods*. *American Journal of Evaluation*, 46(1), 3–15.
<https://doi.org/10.1177/10982140241310178>

Silva, A. D., de Carvalho, C. L., Coscioni, V., & Taveira, M. do C. (2023). Future time orientation, life projects, and career self-efficacy of unemployed individuals. *Frontiers in Psychology*, 14(1), Article 1230851. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1230851>

Preskill, H., & Torres, R. T. (1999). *Evaluative inquiry for learning in organizations*. SAGE Publications.

Rogers, P. J. (2008). Using programme theory to evaluate complicated and complex aspects of interventions. *Evaluation*, 14(1), 29–48.
<https://doi.org/10.1177/1356389007084674>

Weiss, C. H. (1995). Nothing as practical as good theory: Exploring theory-based evaluation for comprehensive community initiatives for children and families. In J. P. Connell, A. C. Kubisch, L. B. Schorr, & C. H. Weiss (Eds.), *New approaches to evaluating community initiatives: Concepts, methods, and contexts* (Vol. 2, pp. 65–92). Aspen Institute Quarterly, 7(2/3), 78–90.

Westhorp, G. (2014). *Realist impact evaluation: An introduction*. Overseas Development Institute.

Westhorp, G. (2019). Understanding mechanisms in realist evaluation and research. In N. Emmel, J. Greenhalgh, A. Manzano, M. Monaghan, & S. Dalkin (Eds.), *Doing realist research* (pp. 41–57). SAGE.

